

İNGİLİZ OKULU PERSPEKTİFİNDEN ORTA ASYA ANALİZİ

Fatih DEMİRCİOĞLU¹

Özet

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya, Avrasya'da bir uluslararası alt-sistem olarak ortaya çıkmıştır. Orta Asya ile ilgili çalışmaların birçoğu, bölgeyi büyük güçler arasındaki politik ve ekonomik mücadelede yalnızca bir paylaşım sahası olarak değerlendirmektedir. Bu durum, bölgenin iç siyasal dinamiklerinin genellikle göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu çalışma, İngiliz Okulu perspektifinden Orta Asya analizinin, bölgede var olduğuna inanılan gerçeklikten çok daha fazlasını ortaya koyacağını öne sürmektedir. Zira günümüzde Orta Asya'nın; küresel ve yerel işbirliklerinin, bölgenin kendine özgü dinamiklerini yansıtan kurumlar aracılığıyla belirgin hale geldiği bölgesel bir uluslararası toplumu temsil ettiği genel kabul görmektedir. Bu araştırma, Orta Asya'da uluslararası politikayı İngiliz Okulu bağlamında incelemek için daha tikel ve aktörlerin gözlemlerine dayalı bir okuma önerirken aynı zamanda bu yaklaşımın kapsamını örneklem üzerinde, bölgesel seviyedeki uluslararası toplum üzerine karşılaştırmalı bir gündemi öne çıkararak genişletmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Okulu, Uluslararası Toplum, Orta Asya

CENTRAL ASIAN ANALYSIS FROM THE PERSPECTIVE OF THE ENGLISH SCHOOL

Abstract

After the collapse of the Soviet Union, Central Asia emerged as an international sub-system in Eurasia. Most of the studies on Central Asia consider the region only as a sharing area in the political and economic struggle between the great powers. This situation causes the internal political dynamics of the region to be generally ignored. This study argues that the analysis of Central Asia from the perspective of the English School will reveal much more than the reality believed to exist in the region. Because today, Central Asia; It is generally accepted that it represents a regional international community in which global and local collaborations become evident through institutions that reflect the unique dynamics of the region. While this research proposes a more particular and actor-based reading to examine international politics in Central Asia in the context of the English School, it also aims to broaden the scope of this approach by highlighting a comparative agenda on international society at the regional level, on the sample.

Keywords: English School, International Society, Central Asia

¹ Arş. Gör. Dr., Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Hakkari, Türkiye. fatihdemircioglu@hakkari.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7057-0795

GİRİŞ

Orta Asya devletlerinin bağımsızlığının hemen ardından, Uluslararası İlişkiler akademisyenleri, yeni bağımsız devletlerin sürekli olarak karşı karşıya kaldığı, devletlerin kırılğan yapısı, otokratik yönetimden demokratik yönetime geçiş, olası güç boşluklarına bağlı ülke içi istikrarsızlıklar, etnik çatışmalar, otoriterlik ve ekonomik kalkınmanın engellenmesi gibi ortak meseleler nedeniyle siyasal ve sosyo-ekonomik araştırmalar için yeni ve verimli bir alan ile karşı karşıya kalmışlardır (Kavalski, 2010; Cummings, 2002; Dagiev, 2013; Gleason, 2001; Akçalı, 2003; Spechler, 2002; Collins, 2009; Pomfret, 2009).

1991'den 2001'e kadar Orta Asya'da uluslararası katılım, eylemden çok söylem düzeyinde kalmıştır (Olcott, 2005). Ayrıca, uluslararası politika bağlamında bölge hakkındaki literatürün çoğunluğu büyük güçlerin beş cumhuriyete yönelik dış politikasıyla sınırlı kalmıştır. Ancak Orta Asya, 2001'deki ABD öncülüğünde gerçekleştirilen Afganistan operasyonunu takip eden yıllarda uluslararası toplumun geniş bir kesiminin gözünde hatırı sayılır bir önem kazanmıştır. Bölgenin güney sınırında yoğunlaşan İslami radikalizmin ve uyuşturucu kaçakçılığının Orta Asya'nın tamamına yayılma ihtimali ve ayrıca olası askeri operasyonlarda yeni üslerin ve cephelerin gerekliliği, araştırmacıların gözünde bölgenin gelecekteki jeopolitik öneminin artacağı kanısını oluşturmuştur. Söz konusu gelişmeler, Orta Asya araştırmalarında, Uluslararası İlişkiler teorileri açısından büyük ölçüde neo-realist bir yaklaşımın benimsenmesine yol açmıştır. Bu yaklaşıma tamamlayıcı olarak doğal gaz ve petrol gibi doğal kaynakların çıkarıldığı havzaların kontrolü üzerine karakterize olan enerji jeopolitiğine dayalı çalışmalar yapılmıştır (Megoran ve Sharapova, 2013).

Enerji jeopolitiği ve neo-realist anlatının ötesinde son yıllarda beş Orta Asya Cumhuriyeti uluslararası arenada özellikle önemli iki etken açısından önem kazanmıştır. İlki, Orta Asya'nın Batılı ülkeler açısından Afganistan'daki askeri güçlerin geri çekilebileceği bir koridor olarak görülmesidir. İkincisi ise bölgenin; demokratik, kozmopolit ve serbest piyasa yönelimli Batı ile Rusya ve Çin'in öncülük ettiği otoriter, toplulukçu ve devletçi farklı iki dünya arasındaki konumudur (Lanteigne, 2006; Kavalski, 2007; Ambrosio, 2008; Kavalski, 2012).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, uluslararası siyasal sistemi açıklama iddiasında olan Uluslararası İlişkiler teorilerinin yelpazesinde ve sayısında artış gözlemlenmiştir. Disiplin içerisindeki yeni yaklaşımlar ve eğilimler giderek daha fazla benimsenmiş ve tartışılmıştır. Özellikle ekonomik entegrasyon ve güvenlik temelli analizler, küresel düzeyden bölgesel ölçeğe doğru kaymıştır (Hurrell, 1995; Lake ve Morgan, 1997; Buzan ve Waeber, 2003). Neo-realizmin Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve yeniden yapılanan dünya düzenini öngörme ve açıklama konusundaki başarısızlığının etkisiyle post-pozitivist yaklaşımlar ve özellikle; devlet egemenliği, diplomasi, uluslararası hukuk ve insan haklarının korunması gibi kurumlar olarak nitelenen normlara, süreçlere ve eylemlere vurgu yapan İngiliz Okulu (Bull, 1977; Wight, 1977; Buzan, 2004; Navari, 2009) bölgesel ölçekte de benimsenmeye başlanmıştır (Ayoob, 1999; Buzan ve Gonzalez-Pelaez, 2009; Costa-Buranelli, 2014; Stivachtis, 2014).

Farklı bölgelerin ve bölgesel uluslararası toplumların normatif, kurumsal ve kural odaklı davranışlarını anlama, ortaya koyma ve bunlar arasında bağlantı kurma ihtiyacı, hem genel olarak disiplin içinde hem de özel olarak İngiliz Okulu kapsamında yeni bir gündem başlatmıştır. Avrupa uluslararası toplumunu temsilen Avrupa Birliği (Stivachtis, 2008; Stivachtis, 2010), Orta Doğu (Buzan ve Gonzalez-Pelaez, 2009), Latin Amerika (Merke, 2011) ve Doğu Asya (Buzan ve Zhang, 2014b) gibi bölgeler bu bağlamda birçok araştırmaya

konu olmuş; ancak Sovyetler Birliği sonrası dönemde Orta Asya uluslararası toplumunun ve ilişkilerinin önemini ve anlamını kavramak için kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır.

Teorik alandaki bir değişiklik her zaman cevaplanması gereken yeni bir dizi soruya işaret ederek araştırdığımız alana ilişkin anlayışımızı genişletmektedir. Örneğin; *Orta Asya devletleri, kırılğan ve istikrarsız olarak tasvir edilmelerine rağmen Tacikistan'daki iç savaş hariç tutulduğunda, Balkanlar'da olduğu şekliyle iç karışıklıklardan ve geniş çaplı çatışmalardan nasıl kaçınabilmişlerdir, liberal olmayan politikalarına ve Batı dünyasından uzak olmalarına rağmen, nasıl oluyor da bu ülkeler uluslararası toplumun bir arada yaşamaya dair en temel normlarını paylaşabiliyorlar, bölge ülkeleri arasında su kaynaklarının paylaşımı ve sınır sorunları ve etnik bölünmeler söz konusu olduğu halde birbirleriyle olan ilişkilerini büyük çaplı bir gerginliğe sürüklemeyen nasıl yürütebiliyorlar, bölgedeki sorunları yönetme ve çözme konusunda birçok kez etkisiz oldukları görülmüş olsa da neden Orta Asya cumhuriyetlerinin dahil olduğu ve onları doğrudan etkileyen bunca uluslararası örgüt bulunmaktadır* (Allison, 2008), *Orta Asya'nun bölgesel entegrasyonunun ve tam teşekküllü işbirliğinin önündeki yapısal engeller hala gözlemlenebilir durumdayken yine de bölgenin iyi sayılabilecek bir uluslararası barış düzeyine sahip olması nasıl açıklanabilir* gibi sorulara pozitivist uluslararası ilişkiler teorilerinin açıklama üretme konusundaki yetersizliği Orta Asya çalışmalarında yeni teorilerin kullanılmasını teşvik etmektedir.

Orta Asya'nın İngiliz Okulu perspektifiyle ele alınması; bölge devletlerinin Yeni Büyük Oyun'da dışsal faktörler ve büyük güçler arasında savrulan *piyonlar* olarak değendirilmelerinin önüne geçmek ve bölgesel uluslararası toplumun baş aktörleri ve karar alıcıları olarak tasvir etmek için daha iyi bir yol sunma potansiyeline sahiptir. Aynı zamanda İngiliz Okulu, Hedley Bull'un tanımladığı *şekliyle belirli ortak çıkarların ve değerlerin bilincinde olan bir devletler grubu aracılığıyla var olan ve birbirleriyle ilişkilerinde kendilerini, ortak kurallar dizisine ve kurumların işleyişine bağlı olarak algılayan bölgesel bir uluslararası toplum* olarak bir Orta Asya Uluslararası Toplumunun mevcut olduğunu ortaya koyacak teorik araçlar sunmaktadır (Bull, 1977, s. 13).

Bu araştırmanın sağlamaya ya da en azından katkıda bulunmaya çalıştığı şey, Orta Asya'da uluslararası ilişkilerin çok yönlülüğünü yakalayabilecek yeni bir teorik çerçevedir. Ayrıca İngiliz Okulu, *bölgesel düzenin karmaşık sosyal yapısını birincil kurumlar açısından araştıran, bölgenin sosyal-yapısal bir görünümünü sunan ve materyalist olmayan alternatif bir teorik perspektif sağlamaktadır* (Buzan ve Zhang, 2014b, s. 15).

Bu çalışma, mevcut Orta Asya ve İngiliz Okulu araştırmalarına temel olarak dört açıdan katkıda bulunmaktadır: Birincisi; Orta Asya devletlerinin uluslararası ilişkilerine ilişkin mevcut bilgileri, Orta Asya uluslararası toplumunu sosyolojik derinlikle ele alarak ve onları normatif ve kurumsal bir bağlama oturtarak, küresel uluslararası toplumun benimsediği değer ve normların bölge üzerinde ne ölçüde büyüme ve pekişme potansiyeli olduğunu göstererek genişletmektedir. İkincisi; genel normların ve davranış kurallarının bölgesel bağlamda nasıl algılandığını, yeniden yorumlandığını ve uygulandığını araştırmakta ve *normatif düzenin üretimi ve şekillendirilmesi üzerinde bölgesel aktörlerin siyasal eylemlerinin merkeziliğini vurgulamaktadır* (Buzan ve Zhang, 2014a, s. 226). Üçüncü olarak; bölgedeki işbirliği-rekabet tartışmasına yeni bir ışık tutarak yeni bir çerçeve çizmekte ve Orta Asya devletlerinin uluslararası ilişkilerinin çok yönlü ve derinlikli biçimde ele alınmasına katkı sağlamaktadır. Dördüncüsü ise İngiliz Okulu'nun metodolojik çoğulculuğunu kullanarak Orta Asya'yı bütünsel, evrimsel ve tarihsel boyutlarıyla ele almaktadır.

İNGİLİZ OKULU VE ORTA ASYA'NIN KARŞILIKLI ETKİLEŞİMİ

Uluslararası İlişkiler'de İngiliz Okulu, ilk olarak 1950'lerde London School of Economics'te Martin Wight tarafından kuramsallaştırılmaya başlamıştır. Teorinin kurucuları İngiliz Okulu'nun en özgün kavramı olan *uluslararası topluma* dair çalışmalarıyla ön plana çıkan Martin Wight ve Hedley Bull'dur. Bu kuruculardan sonra ise teorinin en önemli geç dönem temsilcisi Barry Buzan olarak karşımıza çıkmaktadır.

İngiliz Okulu ortaya çıktığı yıllarda disiplin içerisindeki iki ana akım teori olan liberalizm ve realizm arasında bir yerde konumlanmıştır. Her iki teorinin de açıklamakta yetersiz kaldığı konular için uluslararası ilişkilerin bütün aktörlerini geniş bir uluslararası toplum veya dünya toplumu tanımı içine dâhil eden yaklaşım ile devletlerin merkezi rolü ve uluslararası sistemin anarşik yapısına önem atfetmeleri gibi iki teoriden de unsurları bünyesine katarak daha geniş, genel ve kapsayıcı bir teorik çerçeve sunmaya çalışmıştır. Pozitivist/post-pozitivist tartışması bağlamında bakıldığında, İngiliz Okulu'nun temel yaklaşımı uluslararası sistemin ölçülebilir unsurları üzerinden olguları açıklamak değil, yorumsamacı çıkarımlarla olayları anlamaya çalışmak şeklindedir. Bu yönüyle teori, metodolojik olarak pozitivismden ayrılmaktadır. Dolayısıyla İngiliz Okulu'nu pozitivist bir teori olarak tanımlamak mümkün değildir.

İngiliz Okulu, uluslararası ilişkilerdeki süreçlerin *ne olduğuna* değil, nasıl olması gerektiği hususuna dair etik ve ahlaki ilkelere vurgu yapması bağlamda normatif bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda teorinin benimsendiği çalışmalar; güncelden çok tarihsel olgulara, ampirik olandan çok normatif olana, ölçmeye dayalı açıklamacı yöntemden çok felsefi ve yorumsamacı anlatıma dayalıdır. İngiliz Okulu diğer post-pozitivist teorilerden ise rasyonalist bir teori olması yönüyle ayrılmaktadır. İngiliz Okulu, uluslararası sistemdeki anarşinin belirleyici olmadığına, değişken veya kurgusal bir durum olabileceğine atıf yapması anlamında da inşacı bir yaklaşım özelliğindedir.

İngiliz Okulu'na göre uluslararası ilişkileri doğru olarak açıklamak ve anlamak için ana akım teorilerin varsayımları yetersiz kalmakta ve yeni bir varsayıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eksiklik, uluslararası toplum kavramıyla giderilmeye çalışılmıştır. İngiliz Okulu'na göre uluslararası toplum, devletlerden oluşan bir yapıdır. Uluslararası sistemin yapısı anarşik dahi olsa devletlerden oluşan bir uluslararası toplumun ortaya çıkması mümkündür. Söz konusu kavramının somutlaşmasında; devletlerin çabaları, tasarrufları ve karşılıklı işbirliğinin gözetilmesi ile tüm bunlar sonucu ortaya çıkacak normlar, kurallar ve kurumlar önem arz etmektedir. Uluslararası toplum, devletler arasındaki ortak norm, kural ve kurumlara göre şekillenen işbirliği ile ortaya çıkan bir varlıktır.

Teori içinde kullanılan diğer iki kavram *uluslararası sistem* ve *küresel uluslararası toplum* (*dünya toplumu*) kavramlarıdır. Uluslararası sistem, devletler arası güç dengelerine göre işleyen anarşik bir durumu ifade etmektedir. Küresel uluslararası toplum ise devletlerin yanı sıra devlet dışı aktörler ve hatta bütün dünya nüfusunu kapsayan en geniş topluluktur.

İngiliz Okulu, kendi içinde gereken durumlarda devletin münhasır egemenliğine halel getirecek olan insani *müdahale* hususuna taraftar olan dayanışmacılar ve karşıt cephe olarak devletlerin egemenliği, eşitliği ve iç işlerine karışmama prensibi gibi hususlara önem atfeden çoğulcular olarak iki gruba bölünmüştür. Ayrım, esasen uluslararası veya ulusal düzenden hangisinin daha fazla önemsendiği ile ilişkilidir. Dayanışmacılar uluslararası düzenin öncelikli olduğunu savunmakta, çoğulcular ise uluslararası düzenden ziyade ulusal düzenin başat önemde olduğunu vurgulamaktadırlar (Wight, 1977; Bull, 1977; Buzan, 2004).

İngiliz Okulu, Orta Asya hakkındaki anlayışımıza diğer uluslararası ilişkiler teorilerinin araştırmacılara sunmakta zorluk çekebileceği birçok yolla katkıda bulunabilir. Aynı zamanda Orta Asya da altı açıdan İngiliz Okulu'nun entelektüel ve teorik altyapısını

zenginleştirme yoluna sahiptir. Teori ve bölge arasındaki karşılıklı etkileşimin incelenmesi yeni bir dizi önermeyi beraberinde getirmektedir.

Bölge İçi İlişkilerde Beklenenin Ötesinde Yoğunluk

Bazı araştırmacılar tarafından devletler arası diyalogun neredeyse hiç olmadığı ve ilişkilerin her zaman dışsal faktörler tarafından belirlendiği bir bölge olarak kabul edilen Orta Asya'da, gerçekte durum bunun tam aksidir (Gleason, 2001; Libman ve Vinokurov, 2011; Olcott, 2011; Cooley, 2012; Cummings, 2012; Zakhirova, 2012). Bölge ülkeleri arasındaki diyalogun genellikle hassas konularla ilgili olması ve dolayısıyla da kapalı kapılar ardında gerçekleşmesi, ilişkilerin görünürlüğünü azaltmakta ve çoğu kez araştırmacıları kolaycı bir bilişsel çözüm olarak ilişkilerin yokluğunu savunmaya itebilmektedir.

Uluslararası ilişkilerin aktörleri arasındaki ikili ziyaretlerin, telefon görüşmelerinin, toplantıların, diplomatik notların, kamuya açık konuşmalardaki imaların ve dolaylı referansların ne kadar sıklıkla kullanıldığı dikkate alındığında bölge ilişkilerindeki yoğunluğun tespitini yapmak kolaylaşmaktadır. Bu unsurlar, yalnızca dış politika ve uluslararası ilişkiler yapıcılar tarafından değil, aynı zamanda bölgedeki konu üzerine uzmanlaşmış düşünce kuruluşları, araştırmacılar, gazeteciler vb. aktörler tarafından da kullanılmaktadır. Özellikle, akademisyenler ve analistler arasında güçlenen bağlar ile bölgesel konularda diyalogu geliştirmeyi amaçlayan düşünce kuruluşlarının kurumsal faaliyetlere sıklıkla iştirak etmeleri, ilişkiyel yoğunluğa katkıda bulunan en önemli etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca AKİpress gibi birçok medya kuruluşu da bölgedeki beş devletin tümünden haberleri *Orta Asya* başlığı altında sunarak ortak kimlik ve bölgeye dair bir farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır.

Çatışma ve İşbirliğinin Sürekli Mevcudiyeti

İngiliz Okulu perspektifinden yapılacak bir Orta Asya çalışması, bölgenin realist okumasında ön plana çıkarılan çatışmacı açıklamaların yanı sıra ortak anlayışlar, diplomatik girişimler ve uzlaşma örnekleri gibi işbirliğine yönelik politikaları da gün yüzüne çıkarmaktadır. Orta Asya için çatışma her zaman yapısal ve sürekli bir özellik olsa da savaşları ve tüm bölgesel sistemin çöküşünü önlemeye yönelik başarılı mekanizmalar her zaman var olmuştur. Söz konusu mekanizmalar, bölgede etkin olan üç ana kurumun sürekli kullanımıyla desteklenmiştir. Bunlar; egemenlik, uluslararası hukuk ve diplomasıdır.

Sovyetlerin Dağılmasının Ardından Yükselen Diplomasi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan bağımsız Orta Asya devletleri, parçalanmış bir bölge olmaktan uzak bir görüntü sergileyerek devletler arası ilişkilerde diplomasiyi ve sosyal etkileşimi öne çıkaracak politikalar geliştirmişlerdir. 1991'de elde edilen ani bağımsızlığın olumsuz etkilerini dizginleyebilmenin altyapısını oluşturan zirveler, toplantılar, konferanslar ve ortak proje çağrıları bölge içi yükselen diplomasi somut örnekleri olarak sıralanabilir. Yine de ulusal çıkarların farklı tanımlanması ve egemenliğin aşırı kurumsallaşması, Orta Asya'da daha derin bir işbirliğinin karşısındaki engeller olarak işlev görmüştür.

Yukarıda bahsedilen engellerin bölgedeki diyalogu susturduğunu söylemek basite indirgenme sonucu ortaya çıkan bir abartı olacaktır. Sovyetler Birliği sonrası dağılma bu anlamda bağlamsallaştırılmalı ve tanımlanmalıdır. Bölge hakkında ekonomik işbirliklerinden, ikili ve çok taraflı ticaretten ve dış politika yakınlaşmasından bahseden bir çok araştırma mevcuttur (Collins, 2009; Pomfret, 2009; Cummings, 2012; Laruelle ve Peyrouse, 2013). Dağılmayı ilişkilerin yokluğu olarak ele aldığımızda, bu hem söylemsel hem de ampirik

olarak doğru değildir. Yine de ilişkiler, malların serbest dolaşımı, su kaynaklarının paylaşımı, sınırların tanımlanması, çatışmaların diplomatik çözümü, kültürlerarası programlar gibi belirli konularda bir arada yaşamayı ve geçici işbirliği sağlamayı amaçlamış ve tam teşekküllü entegrasyona yönelik olmamıştır.

İngiliz Okulu tarafından tanımlanan kurumların varlığı ve etkinliği Orta Asya devletlerinin diyalog kurmasını ve bir arada yaşamasını mümkün kılmaktadır. Coğrafi yakınlıktan ziyade ortak tarihsel ve kültürel bağlar bu devletler için birbirleriyle anlaşma konusunda sağlam bir zemin teşkil etmektedir. Ayrıca, diplomasinin bölgedeki gayri resmi doğası nedeniyle de diyalog yokluğundan söz etmek yanlış bir tespit olacaktır. Bu bağlamda gözle görülür olmasa da devlet kurumları, uzmanlar, düşünce kuruluşları ve kurumlar arasında süregelen kesintisiz ilişkiler bulunmaktadır. Batılı analistler genellikle bu durumu göz ardı ederek Orta Asya’da *devletlerin dış politikada tek taraflılığı tercih ettikleri* gibi yanlış sonuçlara varabilmektedirler.

Daimi Tarafsızlık İddiasına Rağmen Türkmenistan’ın Bölgenin Parçası Olması

Daimi tarafsızlığı benimsemiş Türkmenistan, disiplinindeki hakim pozitivist teoriler tarafından ele alındığında Orta Asya uluslararası ilişkileri bağlamında pek bir anlam ifade etmemektedir. Normlara ve kurumlara odaklanan bölgeye ilişkin bir İngiliz Okulu perspektifinden ele alındığında ise Türkmenistan’ın gerçekten de 1995’te kabul edilen tarafsızlık beyanının ilkelerini izlediğini; fakat bunun *devletler arası ilişkilerde salt tecritten* farklı bir durum olduğu görülebilmektedir. Türkmenistan çoğu zaman, Orta Asya’daki diplomasi kurumunun kelimenin tam anlamıyla bedenleşmiş hali olmuştur. Nitekim Aşkabat’ta; Tacik iç savaşına son vermek amacıyla geniş çaplı müzakereler düzenlenmiş, Aral Denizi’nin statüsü hakkında çeşitli toplantılar gerçekleştirilmiş ve çeşitli anlaşmazlıkları gidermek amacıyla organize edilen çok taraflı toplantılarda başarılar sağlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Orta Asya Önleyici Diploması Bölgesel Merkezi (UNRCCA), BM’nin yanı sıra bölgedeki devletlerin de uygun görmesiyle kendisine merkez olarak Aşkabat’ı seçmiştir. Çok taraflı platformlara katılım konusunda komşularına göre daha az aktif olmaya devam etse de Berdimuhammedov dönemiyle birlikte bu durum değişmeye ve Türkmenistan, uluslararası toplumun çeşitli kurumlarını daha fazla içselleştiren politikalar benimsemeye başlamıştır. Ayrıca Türkmenistan, Orta Asya’daki komşularını sürekli olarak kardeş devlet ve stratejik ortak olarak nitelendirmekte ve onları dış politika önceliği olarak görmektedir. Diploması ve uluslararası hukukun yanı sıra çevrecilik ve serbest piyasa ekonomisi gibi kurumlar da yavaş ve ihtiyatlı biçimde olsa da içselleştirilmeye çalışılmaktadır.

Muhtelif Görüşlerin Aksine, Bir Bölge Olarak Orta Asya’nın Varlığı

Orta Asya diye bir bölgenin var olup olmadığı sorusu, hem bölge çalışmalarında hem de Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde birçok kez tartışılmış ve pozitivist realist bakış açısı sürekli olarak böyle bir bölgenin var olmadığını savunmuştur. Aynı şekilde, liberalizm de bütünleşmeyi tamamlamış pazarların, uluslararası kuruluşların, sürekli ve yoğun işgücü ve sermaye hareketlerinin olmaması nedeniyle Orta Asya’yı bir bölge olarak değerlendirmemiştir. Bu noktada İngiliz Okulu, dışarıdan bir bakış açısı ile belirlenmiş *etiket tanımlamaların* ötesine geçerek Orta Asya’nın içeriden nasıl görüldüğünü tümevarımsal olarak değerlendirebilmenin önünü açmaktadır. Söz konusu perspektif ile ele alındığında Orta Asya, hem bölgedeki beş devlet hem de bölgenin uluslararası ilişkilerini etkileyen aktörler açısından coğrafi, kültürel, toplumsal ve siyasal anlamda güçlü, ortak ve kapsayıcı terim olarak görülmektedir.

Birkaç örnek bu argümanı doğrulamaktadır. Her şeyden önce tüm bölge devletleri, resmi doktrin ve belgelerinde, dış politikalarındaki bir öncelik olarak *Orta Asya*'yı tanımlamışlardır. İkinci olarak, 1990'ların başında güçlü biçimde kendini gösteren ortak kimlik ve mirasa dayalı gelişen normların bölgedeki beş devletin siyasal söylemlerinde hâlâ açık bir geçerliliği bulunmaktadır. Ayrıca Orta Asya'daki üst düzey yetkililer ne zaman bir araya gelseler, bölge dışı meselelerin gündem olduğu zamanlarda dahi sınır sorunları, su kaynaklarının yönetimi, terörizm ve uyuşturucu ticareti gibi *bölgesel sorunların* önemini vurgulamaktadırlar. Söz konusu sorunlar bölgede genellikle ikili düzeyde ele alınsa bile, beş devleti yoğun bir ilişki çerçevesinde bağlamaya devam etmektedir.

Normlar, Kurallar ve Kurumların Etkinliği

İngiliz Okulu, Orta Asya'nın belirli bir dereceye kadar istikrarlı olmasını sağlayan normların ve kurumların gün yüzüne çıkarılmasına imkân sağlamaktadır. Egemenlik, diplomasi, iç işlerine karışmama, uluslararası hukuk ve ayrıca liderler seviyesindeki informal diyalog sürekliliği gibi normatif dinamikler ağı İngiliz Okulu perspektifinden Orta Asya'yı istikrarlı kılan kurumların özet şablon göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu teorik yaklaşım Orta Asya devletlerinin, zayıf da olsa belirgin bir bölgesel uluslararası toplum oluşturduğunu ve bunun evriminin devam ettiğini gösterebilme fırsatı sunmaktadır. Özellikle, Orta Asya uluslararası toplumunun nihai halini almadığına; liderlerin söylemlerinden, geçerli olan normların uygulanış biçimlerinden, büyük devletlerle çatışmadan kaçınmak için normların revize edilmesinden etkilendiğine dair somut delillerin ortaya konulmasına zemin oluşturmaktadır.

Saha Araştırmasının Önemi

Zihnimizin algılamaları ile gerçek dünya ikiliğinden doğan sorun (Jackson, 2010), analistlerin belirli bir bölgede geçerli olan toplumsal ilişkilerin özünü kavramada yetersiz kalmalarına ve dışarıdan bir bakış açısıyla bölge gerçekliğine uygun olmasa da kavramları dayatmalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle; *egemenlik, uluslararası hukuk, diplomasi* vb. evrensel kavramlar, saha çalışması yapılmadığı ve bölgesel iç dinamikler dikkate alınmadığı takdirde çeşitli özgün yönlerini kaybedecek ve tek boyutlu hale dönüşecektir. Salt analitik bir bakış açısı ile Orta Asya'da uluslararası hukukun informal karakterini veya egemenliğin etkileşimli yapısını kavramak mümkün değildir.

Orta Asya uluslararası toplumu örneği İngiliz Okulu'nun teorik arka planına; bölgesel kurumsal özgünlüklerin önemini, bölgesel uluslararası toplumların nasıl var olduğunu ve evrildiğini ve toplumlara yön veren aktörlerin söylem ve eylemlerini dikkate almanın son derece önemli olduğunu göstermektedir. Bu anlamda İngiliz Okulu yaklaşımını benimseyen bir araştırmacı, uluslararası toplumu oluşturan kurumların bölgesel algılanışını, kabullenişini ve içselleştirilmesini ortaya çıkarmak için görüşme, saha çalışması, arşiv araştırması, medya haberleri ve hermeneutik analizler gibi araştırılan toplumun etik yönünü keşfetmeye en uygun teknikleri benimsemelidir. Böylece araştırmacı; küresel olarak ortaya çıkmış kurum, kural ve normların varlığı ve bunlara dair farklı bölgesel anlayışları ve yorumlamaları açıklama olanağına sahip olacaktır (Costa-Buranelli, 2014, s. 36).

Analiz Birimi Olarak Daha İyi Bir Kavramsallaştırmaya İhtiyaç Duyan Devlet

İngiliz Okulu, uluslararası sistemin anarşik olduğu noktasında ve sistemdeki esas analiz biriminin devlet olduğu konusunda neo-realizm ile aynı görüştedir. Belirli seviyede bir bütünleşmeyi ifade eden uluslararası toplum kavramı son zamanlarda devletlerarası toplum kavramının yerini almaya başlamış olsa da devletin uluslararası sistemin başat aktörü olduğu

hususunu halen geçerlidir (Buzan, 2004). İngiliz Okulu kapsamında devletler, toplumsal ve politik süreçlerin belirleyicisi ana aktörlerdir. Devlet aynı zamanda normların ve kurumların da aslı uygulayıcısı ve takipçisidir. Yine de Orta Asya örneği, devleti Vestfalyan karaktere sahip bir aktörden ibaret olarak ele almanın bölgedeki devletlerin karmaşık ve kendine has özelliklerinin gözden kaçırılmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda araştırmalarda devletin çoklu etkileşimli yapısının bölgesel özelliklere göre yeniden tanımlanması birçok eksikliğin önüne geçmek anlamına gelecektir.

Orta Asya özelinde bölgesel uluslararası toplumlarda hangi normların geçerli olduğunu ve hangi işlevi yerine getirdiğini belirlemeye çalışırken yalnızca yapısal/sistemik düzeye odaklanmak da mümkündür. Teorinin bölgeyle ilişkilendirilmesini hedefleyen giriş seviyesindeki bu çalışmada yapılan da budur. Ancak yine de gelecekte gerçekleştirilecek olası çalışmalarda hedef; devletin zayıf yerel kurumlar, sosyal yapılar, kontrol mekanizmaları ve resmi siyasi prosedürler ile normatif düzeydeki ilişkisini keşfedip analiz birimini daha derinlikli tanımlamak olmalıdır (Ba, 2014).

Bölgesel Bağlama Göre Değişen Kurumlar

Orta Asya uluslararası toplumunun kavramları ve dinamikleri, İngiliz Okulu'nun özgün teorik gelişimindeki *küresel uluslararası toplumların kurumları* olarak nitelendirdiği unsurların aslında sanıldığından çok daha az küresel olduğunu göstermiştir. Egemenlik, diplomasi ve uluslararası hukuk gibi kavramlar Orta Asya'da farklı anlamlar taşımaktadır ve Avrupa uluslararası toplumunda olduğundan oldukça farklı bir şekilde benimsenmiştir.

Açıklamacı pozitivist perspektif, yorumsamacı nitel yaklaşımlar lehine göz ardı edildiği zaman Orta Asya uluslararası toplumuna ait kavramlar ve kurumların niteliğinin bölgedeki devlet adamları ve diplomatlar tarafından nasıl şekillendirilip farklılaştırıldığı daha çok gözlenebilir hale gelmektedir ve bölgesel çalışmalar bazında sosyo-davranışsal farklılaşmaya dayalı bir uluslararası ilişkiler sosyolojisinin temelini oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

İlişkilerdeki Resmîyet Eksikliği

Orta Asya uluslararası ilişkilerinde etkin olan aktörlerin bölge meselelerini gayri resmî ve kişisel ilişkiler kanalıyla tartışma eğiliminde oldukları dikkat çekmektedir. Bölgede diplomasi ve uluslararası hukukun resmî niteliği oldukça zayıftır ve prosedür, formalite veya ilkelerden çok kişisel ilişkiler, gayri resmî temaslar, pragmatik araçlara dayandığı gözlenmektedir.

Orta Asya için uluslararası anlaşmalara ve sözleşmelere atıfta bulunulması, devletler arasındaki ilişkileri daha iyi bir hale getirmek amacıyla değil ilişkiler olumsuz yönde seyretmeye başladığında aktörlerin birbirlerine karşı koz olarak öne sürmesi amaçlıdır. İngiliz Okulu'nun özgün teorik argümanlarında bölgesel ve küresel analiz düzeylerindeki gözlenebilir farklılaşmanın üç yolla olabileceği belirtilmiştir. Bunlar; aşırı kurumsallaşma, yetersiz kurumsallaşma ve küresel kurumların bölgesel yorumlanmasıdır. Yukarıda belirtilen söz konusu farklılık İngiliz Okulu'nun teorik altyapısına katkıda bulunan yeni bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte Orta Asya örneği, bölgesel uluslararası toplumları tanımlayabilecek potansiyeli olan analitik teknikleri ve metodolojik yolları düşünmeye başlamak için iyi bir başlangıç noktası olabilir. İngiliz Okulu özelinde burada ayırt edici unsur; küresel normların yerel alışkanlıklara ve informal uygulamalara başvurarak sığlaştırılmak suretiyle içselleştirilmesinin derecesidir (Acharya, 2004; Helmke ve Levitsky, 2004; Razo, 2008).

Dayanışmacılık/Çođulculuk Geçiřkenliđinde Artzamanlı Çalışmaların Önemi

Bölgesel bir uluslararası toplumun artzamanlı olarak ele alındığı İngiliz Okulu merkezli çalışmalar, mevcut uluslararası ilişkiler literatürü içerisinde oldukça azdır. Orta Asya'daki uluslararası ilişkilerin toplumsal karakterinin *artzamanlı olarak İngiliz Okulu odaklı idiografik bir analizi* hem teoriye hem de bölgenin anlaşılmasına farklı bakış açıları ve katkılar sunmaktadır (Costa-Buranelli, 2014, s. 27). Bölgenin evrimsel bir şekilde ele alınması, yapısal durumun eski dayanışmacı tipolojiden güçlü bir çoğulcu ortama nasıl geçildiğini ve bu süreçte büyük güçlerin etkisi ve doğal kaynaklar üzerindeki rekabet gibi hangi faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir. Aynı zamanda bu süreç, bölge özelinde devletler arası ilişkiler ile alakalı egemenlik ve sınırlar, kurumların daha güçlü bir kavramsallaştırılmasının oluşmasına da yardımcı olmuştur.

İngiliz Okulu'nun teorik argümanları uluslararası toplumların çoğulcu veya dayanışmacı kurumsal karakterlerine odaklanarak farklı uluslararası toplumların řu anda veya geçmişte nasıl göründüklerine dair ayrıntılı açıklamalar sunmaya yardımcı olur. Bu çalışma, Orta Asya bölgesi için mevcut literatürdeki böylesi bir eksikliğin kapatılması adına uluslararası ilişkiler araştırmacılarına yol göstermektedir.

SONUÇ

Öncelikle bu makale, neden-sonuç ilişkisine dayalı bir çalışma değildir. Orta Asya'daki olaylar için nedensel kalıpları keşfetmeye çalışmak ve pozitivizm etkisinde öngörülerde bulunmakla da ilgilenmemiştir. Ayrıca, Orta Asya'nın geleceğine dair ahlaki ve muhtemel değişim önerileri sunan normatif bir çalışma da olmamıştır. Araştırma yalnızca, Orta Asya devletleri arasındaki ilişkileri yönetilebilir bir düzeyde tutan sosyal mekanizmaların işleyişine dair yorumlayıcı bir anlatım sunmuştur. Bu bağlamda, araştırma hazırlanırken İngiliz Okulu yaklaşımının benimsenmiş olması normatif bir teorinin tatbikinden ziyade bir *normlar teorisinin* teşkilini sağlamıştır.

Elde edilen bulgular ışığında bu makale Orta Asya'ya ilişkin anlayışımızı dört temel açıdan pekiştirmiş ve iyileştirmiştir:

Birincisi, makale Orta Asya devletleri arasında zayıf bir şekilde kurulmuş olsa bile birbirleri ile olan ilişkilerinde rehberlik ve düzen sağlayan belirli davranışsal kalıplar olduğunu göstermiştir. Bu davranış normları zaman zaman ihlal edilse bile, bu durum onların değerine ve varlığına zarar vermemektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın anlamlı hale gelmesini sağlayan ilk öge, söz konusu söylemsel ve normatif yapıların varlığını görünür ve belirgin hale getirmek olmuştur.

İkinci olarak, çalışma aynı anda hem bölgenin sosyo-normatif bir okumasını sağlayarak bölgesel alan çalışmaları literatürünü zenginleştirmiş hem de İngiliz Okulu'nun uygulanma noktasında eksik kaldığı bir bölge olarak Sovyetler Birliği sonrası dönemde ortaya çıkan Orta Asya uluslararası toplumunu merkeze alarak teorinin genişlemesini mümkün kılmıştır.

Üçüncüsü, normlara ve kurumlara odaklanan bu araştırma, bölgeyle tarihsel ve kültürel bağları bulunan Türkiye ve Türk akademisyenler için Orta Asya devletleri arasındaki ilişkilerin yakın gelecekte nasıl olabileceğini ve bunların hangi temellere dayandırılacağını anlamak için yeni bir şablon sunmaktadır.

Dördüncü ve son olarak bu çalışmada; egemenlik, uluslararası hukuk ve diplomasi gibi kavramların Batı'nın tekelinde olmadığı ve aslında yoruma ve yeniden tanımlamaya ne kadar müsait olduklarının Orta Asya bağlamında ortaya koyulması bu çalışmayı anlamlı kılan en önemli sonuçlar arasında sayılabilir.

Çalışmada salt analitik bir analizden kaçınılmış, hem yapısal hem de yorumlayıcı anlatılara odaklanılmıştır. Böylece Orta Asya'daki uluslararası ilişkilerin çok yönlü, daha kapsamlı ve karmaşık bir okuması; zamanla gelişen ve değişen, içinde buldukları bölgesel uluslararası toplumun istikrarını bozmadan yöneten ülkeler bağlamında bölgede etkin olan normlar, kurallar ve kurumlarla tutarlı bir şekilde tanımlayabilmenin yolu gösterilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasını takip eden süreçte ortaya çıkan, halen değişim içinde ve nihai halini almamış olan Orta Asya uluslararası toplumunu, bölge üzerinde çıkarları olduğunu düşünen büyük güçlerin müdahaleci politikalarının varlığı nedeniyle küresel analiz düzeyinden ayırt etmek zor olsa da bu çalışma, Orta Asya açısından tamamen yeni bir teorik bakış açısı sağlayarak bölge literatürüne mütevazı ancak yenilikçi bir katkı sağlamıştır. Bu makaleyle birlikte İngiliz Okulu'nun uluslararası ilişkiler perspektifi Orta Asya bölgesi ile ilintilendirilmiştir. Bu açıdan bölgeyle ilgili yeni soruların ve araştırma problemlerinin, Orta Asya üzerine çalışan araştırmacılar ve akademisyenler için yeni gündemlere öncülük edebileceğini söylemek mümkündür.

Son olarak bu makale, araştırma yaparken Uluslararası İlişkiler disiplininin hakim teorilerinden kaçınmak için yerel politika yapıcıları arasındaki ilişkilerin rolünün, normların ve kurumların nasıl algılandığının ve uygulandığının anlaşılmasının ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. İngiliz Okulu perspektifinin bölgeye uygulanmasıyla ortaya çıkacak

muhtemel girişimlerin, Orta Asya'yı büyük güçlerin politikalarında sadece bir *satranç tahtası* olarak görenler karşısında, başat etken olarak bölge içi dinamiklerin uluslararası ilişkileri belirlediği bir arena olarak değerlendirilenlerin sayısını arttıracakı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acharya, A. (2004). "How Ideas Spread." *International Organization*, vol. 58, no. 1, ss. 239-275.
- Akçalı, P. (2003). "Nation-State Building in Central Asia: A lost Case?" *Perspectives on Global Development and Technology*, vol. 2, no. 3-4, ss. 409-429.
- Allison, R. (2008). "Virtual Regionalism, Regional Structures and Regime Security in Central Asia." *Central Asian Survey*, vol. 27, no. 2, ss. 185-202.
- Ambrosio, T. (2008). "Catching the 'Shanghai Spirit': How the Shanghai Cooperation Organization Promotes Authoritarian Norms in Central Asia." *Europe-Asia Studies*, vol. 60, no. 8, ss. 1321-1344.
- Ayoob, M. (1999). "From Regional System to Regional Society: Exploring Key Variables in the Construction of Regional Order." *Australian Journal of International Affairs*, vol. 53, no. 3, ss. 247-260.
- Ba, A. D. (2014). "Outside-in and Inside-out: Political Ideology, the English School and East Asia." *Contesting International Society in East Asia*, ed. Barry Buzan and Yongjin Zhang, Cambridge University Press.
- Bull, H. (1977). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, Palgrave Macmillan.
- Buzan, B. (2004). *From International to World Society?: English School Theory and the Social Structure of Globalisation*, Cambridge University Press.
- Buzan, B. ve Gonzalez-Pelaez, A. (2009). *International Society and the Middle East: English School Theory at the Regional Level*, Palgrave Macmillan.
- Buzan, B. ve Waeber, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press.
- Buzan, B. ve Zhang, Y. (2014a). "Conclusions: The Contest over East Asian International Society." *Contesting International Society in East Asia*, ed. Barry Buzan ve Yongjin Zhang, Cambridge University Press.
- Buzan, B. ve Zhang, Y. (2014b). *Contesting International Society in East Asia*, Cambridge University Press.
- Collins, K. (2009). "Economic and Security Regionalism among Patrimonial Authoritarian Regimes: The Case of Central Asia." *Europe-Asia Studies*, vol. 61, no. 2, ss. 249-281.
- Cooley, A. (2012). *Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia*, Oxford University Press.
- Costa-Buranelli, F. (2014). "The English School and Regional International Societies: Theoretical and Methodological Reflections." *Regions in International Society - The English School at the Sub-Global Level*, ed. Aleš Karmazin, Masaryk University Press.
- Cummings, S. N. (2002). "Introduction: Power and Change in Central Asia." *Power and Change in Central Asia*, ed. Sally N. Cummings, Routledge.
- Cummings, S. N. (2012). *Understanding Central Asia: Politics and Contested Transformations*, Routledge.
- Dagiev, D. (2013). *Regime Transition in Central Asia: Stateness, Nationalism and Political Change in Tajikistan and Uzbekistan*, Routledge.
- Gleason, G. (2001). "Foreign Policy and Domestic Reform in Central Asia." *Central Asian Survey*, vol. 20, no. 2, ss. 167-182.
- Helmke, G. ve Levitsky, S. (2004). "Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda." *Perspectives on Politics*, vol. 2, no. 4, ss. 725-740.

- Hurrell, A. (1995). "Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics." *Review of International Studies*, vol. 21, no. 4, ss. 331-358.
- Jackson, N. J. (2010). "The Role of External Factors in Advancing Non-liberal Democratic Forms of Political Rule: A Case Study of Russia's Influence on Central Asian Regimes." *Contemporary Politics*, vol. 16, no. 1, ss. 101-118.
- Kavalski, E. (2012). *Central Asia and the Rise of Normative Powers: Contextualizing the Security Governance of the European Union, China, and India*, Bloomsbury Publishing.
- Kavalski, E. (2007). "Whom to Follow? Central Asia between the EU and China." *China Report*, vol. 43, no. 1, ss. 43-55.
- Kavalski, E. (2010). *Stable Outside, Fragile Inside?: Post-Soviet Statehood in Central Asia*, Ashgate.
- Lake, D. A. ve Morgan, P. M. (1997). *Regional Orders: Building Security in a New World*, Penn State University Press.
- Lanteigne, M. (2006). "'In Medias Res': The Development of the Shanghai Co-operation Organization as a Security Community." *Pacific Affairs*, ss. 605-622.
- Laruelle, M. ve Peyrouse, S. (2013). *Globalizing Central Asia: Geopolitics and the Challenges of Economic Development*, ME Sharpe.
- Libman, A. ve Vinokurov, E. (2011). "Is It Really Different? Patterns of Regionalisation in Post-Soviet Central Asia." *Post-Communist Economies*, vol. 23, no. 4, ss. 469-492.
- Megoran, N. ve Sharapova, S. S. (2013). *Central Asia in International Relations: The Legacies of Halford Mackinder*, Hurst.
- Merke, F. (2011). *The Primary Institutions of the Latin American Regional Interstate Society*, LSE Press.
- Navari, C. (2009). *Theorising International Society*, Palgrave Macmillan.
- Olcott, M. B. (2005). *Central Asia's Second Chance*, Carnegie Endowment for International Peace.
- Olcott, M. B. (2011). "Rivalry and Competition in Central Asia." *Central Asia and the Caucasus: At the Crossroad of Eurasia in the 21st Century*, ed. William Hermann ve Johannes F. Linn, Sage Publications.
- Pomfret, R. (2009). "Regional Integration in Central Asia." *Economic Change and Restructuring*, vol. 42, no. 1, ss. 47-68.
- Razo, A. (2008). *Dictatorships: Their Governance and Social Consequences*, Princeton University Press.
- Spechler, M. C. (2002). "Regional Cooperation in Central Asia." *Problems of Post-Communism*, vol. 49, no. 6, ss. 42-47.
- Stivachtis, Y. (2008). "Civilization and International Society: The Case of European Union Expansion." *Contemporary Politics*, vol. 14, no. 1, ss. 71-89.
- Stivachtis, Y. (2010)., "Civilizing the Post-Soviet/Socialist Space: An English School Approach to State Socialization in Europe: The Cases of NATO and the Council of Europe." *Perspectives*, vol. 18, no. 2, ss. 5-32.
- Stivachtis, Y. (2014). "The Regional Dimension of International Society." *Guide to the English School in International Studies*, ed. Cornelia Navari ve Daniel Green, Wiley.
- Wight, M. (1977). *Systems of States*, Leicester University Press.
- Zakhirova, L. (2012). "Is There a Central Asia? State Visits and an Empirical Delineation of the Region Boundaries." *The Review of Regional Studies*, vol. 42, no. 1, ss. 25-50.

EXTENDED ABSTRACT

After the collapse of the Soviet Union, Central Asia emerged as an international sub-system in Eurasia. Most of the studies on Central Asia consider the region only as a sharing area in the political and economic struggle between the great powers. This situation causes the internal political dynamics of the region to be generally ignored. This study argues that the analysis of Central Asia from the perspective of the English School will reveal much more than the reality believed to exist in the region. Because today, Central Asia; It is generally accepted that it represents a regional international community in which global and local collaborations become evident through institutions that reflect the unique dynamics of the region. While this research proposes a more particular and actor-based reading to examine international politics in Central Asia in the context of the English School, it also aims to broaden the scope of this approach by highlighting a comparative agenda on international society at the regional level, on the sample.

This article emphasizes how important it is to understand the role of relations among local policy makers, how norms and institutions are perceived and applied, in order to avoid the dominant theories of the discipline of International Relations while conducting research. It is hoped that the possible initiatives that will emerge with the application of the English School perspective to the region will increase the number of those who consider Central Asia as an arena in which intra-regional dynamics determine international relations as the dominant factor, against those who see Central Asia as only a chessboard in the policies of the great powers.